

Eulalia Adasiewicz

Wpływ wartości na przeobrażenia współczesnej rodziny w aspekcie jej trwałości

Pedagogika Rodziny 3/4, 55-64

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Eulalia Adasiewicz

Spółeczna Akademia Nauk

Wpływ wartości na przeobrażenia współczesnej rodziny w aspekcie jej trwałości

**Effect of the transformation of the modern family in terms of its
sustainability**

Wstęp

Z punktu widzenia systemologii społeczeństwo jest systemem składającym się z mniejszych systemów powiązanych siecią wzajemnych relacji. Trzeba też zaznaczyć, że według założeń systemologii, jakość tego systemu zależy od jakości każdego z jego podsystemów. Jednym z takich podsystemów jest rodzina. Rodzina jest podstawowym środowiskiem, które przygotowuje do udziału w życiu społeczeństwa nowych członków. Środowisko to do niedawna miało mocno osadzone w tradycji, stabilny charakter. Współcześnie rodzina podlega szybkim i daleko idącym zmianom sięgającym podstaw jej istnienia. Zmiany te dotyczą zarówno jej struktury jak i pełnionych przez nią funkcji. Badacze zajmujący się rodziną poszukują przyczyn tych zmian. W niniejszym artykule autorka próbuje wykazać, że jedną z tych przyczyn są zmiany w systemach wartości współczesnego człowieka i że zmiany te niosą ze sobą zagrożenie dla istnienia tej grupy społecznej, destabilizując jej funkcjonowanie i przyczyniając się do jej rozpadu. Dotychczasowe badania nad skutkami, i jakie rozwód rodziców powoduje w życiu dzieci, są podstawą do niepokoju. Maria Beisert [2008 s. 82] stwierdza: „Nawet gdy rozwód zostanie potraktowany jako szansa rozwojowa, nic nie jest w stanie przekreślić tkwiących w nim zagrożeń. Z tego powodu rozwiązanie małżeństwa urasta do rangi kryzysu życiowego”. Dziecko musi poradzić sobie zarówno z okresem rozvodu jak i z całkiem dla niego nową, czasem niezwykle trudną sytuacją

porozwodową. Z tego też względu problematyka związana z trwałością rodziny jest niezwykle ważna.

Rodzina jako fundament społeczeństwa

Rodzina w literaturze naukowej bywa różnie definiowana. Na gruncie socjologii traktuje się ją jako podstawową grupę społeczną. Jan Szczepański [1979] określa rodzinę jako małą grupę pierwotną złożoną z osób, które łączy stosunek małżeński i rodzicielski oraz silna więź międzyosobniczą. W pedagogice podkreśla się jej znaczenie w procesie wychowania dziecka. Henryk Cudak [1999, s. 5] stwierdza, iż „rodzina stanowi podstawowe i jednocześnie pierwotne środowisko opiekuńcze – wychowawcze i socjalizacyjne dziecka, począwszy od jego urodzenia, i uczestniczy w większym bądź mniejszym stopniu w poszczególnych jego fazach rozwojowych”. Teresa E. Olearczyk [2000] wskazuje, że rodzinę tworzą mężczyzna i kobieta związani węzłem małżeńskim, połączeni silną więzią emocjonalną, mieszkający razem i wspólnie wychowujący swoje dzieci.

Z przytoczonych wyżej definicji wynikają dwa ważne aspekty. Po pierwsze rodzina jest podstawową pierwotną grupą, z jakiej składa się społeczeństwo. Po drugie jej znaczenia dla społeczeństwa nie da się przecenić, mając na uwadze fakt, że jest ona pierwszym i podstawowym środowiskiem opiekuńczo-wychowawczym dla każdego człowieka. Wzrastając w rodzinie, człowiek uczy się być człowiekiem. Już choćby te dwa przytoczone tutaj względy wskazują na doniosłość problematyki związanej z rodziną.

Wśród tej problematyki poczesne miejsce zajmują tematy związane ze związkiem dwojga ludzi stanowiącym małżeństwo, bądź coraz częściej związek kohabitacyjny. Związek ten jest zaczątkiem i fundamentem rodziny. W związku tym od momentu jego powstania tworzą się więzi rodzinne. Pod pojęciem więzi rodzinnej rozumie się ogół stosunków społecznych, czyli różnorodnych zależności między członkami rodziny zarówno bezpośrednich jak i pośrednich, wynikających z realizowanych ról rodzinnych, a także z realizowanych przez członków rodziny działań mających na celu realizację funkcji, jakie ta rodzina wypełnia [Kotlarska-Michalska 1992].

Wyodrębnia się różnego rodzaju więzi rodzinne, ale za kluczową dla kohezji rodzinnej uznaje się więź małżeńską [Opozda 2001, Rembowski 1986]. Jej charakter i siła ma fundamentalne znaczenie dla trwałości związku, a co za tym idzie również rodziny. Więź małżeńska jest elementem scalającym związek dwojga ludzi w sposób dotyczący wszystkich sfer ich istnienia. W tworzeniu tej więzi duży udział ma sfera uczuciowa. Tylko kochający się małżonkowie mogą stworzyć w domu rodzinnym atmosferę współżycia nasyconą pozytywnymi uczuciami oraz dostarczyć dzieciom właściwych i pozytywnych wzorów reakcji i zachowań w sferze emocji i współżycia.

Jak wcześniej wspomniano, rodzina jest podstawowym „tworzywem”, z którego składa się społeczeństwo. Odnosząc się do tego założenia na gruncie systemologii,

należy stwierdzić, że o kondycji społeczeństwa jako systemu decydować będzie sytuacja i kondycja rodziny jako jednego z podsystemów społeczeństwa o fundamentalnym dla niego znaczeniu, głównie ze względu na wielorakie i ważne funkcje, jakie spełnia rodzina w życiu każdego człowieka. Umiejscawia to zagadnienia związane z rodziną wśród zagadnień kluczowych dla współczesnego świata.

Sytuacja współczesnej rodziny

Jeśli uznać istnienie rodziny za ważny element życia społecznego, należy postawić pytanie: Jaka jest kondycja współczesnej rodziny? Wśród badaczy zajmujących się współczesną rodziną i jej przeobrażeniami spotykamy się z dużym zróżnicowaniem ocen w tej kwestii. Spotyka się opinie, które wskazują, że współczesna rodzina ewoluuje wraz ze zmieniającym się społeczeństwem i że przeobrażenia rodziny zarówno pod względem formy jak i funkcji, które ona spełnia, są naturalną konsekwencją tych zmian.

Stanowisko takie prezentuje między innymi Wojciech Świątkiewicz [2005], stwierdzając „Współczesne badania socjologiczne wskazują na wielorakie przeobrażenia rodziny zarówno w roli podstawowej grupy odniesienia jak i w pełnionych przez nią funkcjach”. W jego opinii przyczyną tych przeobrażeń jest „szybkie – niespotykane dotąd w historii ludzkości – tempo zmian oraz wielokierunkowość ich aksjologicznych odniesień i symbolicznych interpretacji” [Świątkiewicz 2005], co powoduje, że mamy do czynienia ze zjawiskiem kryzysu rodziny. Jednakże uważa on, że rodzina nie jest biernym uczestnikiem tego procesu lecz aktywnie w nim uczestniczy.

Można też spotkać opinie [Popenoe 1993, za: Kwak 2005], wyrażające pogląd, iż współczesnej rodzinie grozi katastrofa i że bliskie są czasy, w których instytucja rodziny może całkiem zaniknąć. Podstawą do tego typu sądów jest wzrost związków określanych mianem alternatywnych form życia małżeńsko-rodzinnego, a wśród nich kohabitacji [Kwak 2005]. Szczególnym przypadkiem tego typu związku jest kohabitacja typu LAT (living apart together – razem ale oddzielnie) w sytuacji, gdy para, którą łączą stosunki typowe dla związków małżeńskich, nie zamieszkuje razem [Slany 2008]. W związku ze wzrostem tego typu związków próby zbadania wpływu kohabitacji na wychowanie i rozwój dziecka są coraz częściej przedmiotem badań i rozważań pedagogów rodziny. Związki kohabitacyjne obarczone są znacznie mniejszą trwałością od związków małżeńskich. W kontekście tym niepokoi duża i wciąż wzrastająca liczba rozwodów oraz coraz mniejsza zawieranych małżeństw.

Nie wchodząc w dalsze rozważania nad słuszością któregoś ze stanowisk, trzeba się jednak zgodzić z faktem, że współczesna rodzina jest w trakcie znaczących przeobrażeń, które mają bardzo dużą dynamikę i dotyczą w zasadzie wszystkich obszarów funkcjonowania rodziny, w tym również jej trwałości.

Znaczenie hierarchii wartości w życiu człowieka

Rozważania na temat trwałości rodziny prowadzone są na gruncie wielu nauk, między innymi socjologii, psychologii, pedagogiki czy filozofii. Uczni próbują wyodrębnić czynniki wpływające na trwałość rodziny oraz ich znaczenie w tym aspekcie. Wśród nich jako czynnik scalający rodzinę wymienia się wartości. Wielu autorów podkreśla znaczący wpływ wartości na trwałość rodziny. Taki pogląd wyraża Maria Ryś [1993] stwierdzając, że to wartości wspólne obu małżonkom scalają rodzinę, dają poczucie jedności, ale i równocześnie świadomość niezależności i stanowienia o sobie. W takim przypadku każdy z członków rodziny może rozwijać własne zainteresowania, przyjaźnie, nie tracąc poczucia wspólnoty. Jak wynika z przytoczonych powyżej poglądów na ten temat jednym z ważnych czynników, które mogą wpływać na trwałość rodziny, są wartości. W rozumieniu kulturowym wartości to powszechnie pożądane w społeczeństwie przedmioty o symbolicznym charakterze oraz powszechnie akceptowane sądy egzystencjonalno-normatywne. Autorzy definicji wartości najczęściej wskazują że są to przedmioty i przekonania, determinujące względnie podobne przeżycia psychiczne i działania jednostek.

Pojawia się pytanie: jaką rolę pełnią wartości w rodzinie, jak wpływają na jej funkcjonowanie? Pytanie o rolę wartości w funkcjonowaniu rodziny jest w zasadzie pytaniem o rolę wartości w życiu człowieka. Józef Tischner [1982, s. 483–484] pisze: „Gdy mówimy, że nasz świat jest światem wartości, widzimy wokół siebie sprawy i rzeczy konkretne, może bardziej sprawy niż rzeczy. (...) Nasz świat jest, w jakimś bliżej nie określonym zakresie, światem hierarchicznie uporządkowanym. Sprawy, przedmioty, ludzie układają się w nim dla nas według mniej lub bardziej trwałego ładu hierarchicznego”. Według Gerharda Kloski [2003] wartości oddziałują na jednostkę i jej zachowanie, a ludzie przejawiają wobec nich pewien określony stosunek. Wartości są przedmiotem dążeń ludzkich. Zgłębiając tę tematykę nie trudno zauważyć, że wartości są postrzegane jako jeden z najważniejszych, fundamentalnych czynników decydujących o ludzkim życiu. Znaczenia wartości w ludzkim życiu nie sposób przecenić, gdyż zawsze świadome życie jest ich wyborem, dokonywanym mniej lub bardziej świadomie, ale jednak wyborem. Wybór wartości oraz sposób ich realizacji stanowi o podobieństwach bądź różnicach między kulturami, grupami ludzi, ludźmi, ludźmi, którzy w pewnych okresach swego życia pełnią rolę małżonków. Jak wskazuje Janusz Gajda [1997], jakość życia każdego człowieka jest wyznaczana przez realizowany przez niego system wartości. Wartości są nam wpajane od dziecka właśnie w rodzinie, i to one później wpływają na nasze oceny, sądy, działania, to one wyznaczają nasze cele, pełniąc w życiu człowieka funkcję nadrzędną. Wyznawane przez człowieka wartości tworzą pewien system, którego cechą jest hierarchiczny porządek. Każdy człowiek posiada swój hierarchicznie uporządkowany system wartości. Wśród wartości wyodrębnia się wartości ogólnoludzkie uznawane przez wszystkich ludzi. Jednak hierarchia, czyli miejsce danej wartości w systemie wartości różnych ludzi,

może znacznie się od siebie różnić. Każdy człowiek podlega wyznawanym przez siebie wartościom, a ich hierarchia jest uwarunkowana historycznie, społecznie i psychologicznie.

Zgodność wyznawanej hierarchii wartości przez małżonków fundamentem małżeństwa

Mając na uwadze poczynione wyżej rozważania na temat znaczenia wartości w życiu każdego człowieka, można postawić tezę, że pełnią one również istotną rolę w związku dwojga ludzi, jakim jest małżeństwo. Wszystko co wpływa na kształt ludzkiego życia jednostkowego ma również wpływ na tworzone przez człowieka związki i relacje w tych związkach, w tym również w związkach małżeńskich mających ogromne znaczenie dla funkcjonowania rodziny. W tym kontekście znacznie wzrasta rola wartości w funkcjonowaniu rodziny. Uznając tę ważną rolę wartości w tworzeniu wspólnoty rodzinnej, trzeba się zastanowić, jaka jest ta rola i jak się ma do przemian współczesnej rodziny.

Małżeństwo to wspólnota, w której dwoje ludzi realizuje wspólny cel – „wspólny plan życiowy”. Ale ten plan życiowy obejmuje również indywidualne cele – „plany życiowe” małżonków. Realizacja tych celów jest zdeterminowana hierarchią wyznawanych wartości. Hierarchia wartości zaś pozwala określić nie tylko dalekosiężne cele, jest także wyznacznikiem codziennych zachowań, ocen i co za tym idzie czynów człowieka. Przyjęte i zaakceptowane przez człowieka wartości przyjmują postać wartości uwewnętrznionych, i w ten sposób kierują naszymi sądami i działaniami w sposób często niezauważalny. Rzadko człowiek poddaje świadomej analizie swoje poglądy, decyzje i działania w aspekcie ich zgodności z wyznawaną hierarchią wartości. Tempo życia we współczesnym świecie powoduje, że przeciętny człowiek nie ma czasu, aby każde swoje działanie w ten sposób analizować. No i nie ma takiej potrzeby, to właśnie uwewnętrznione wartości „podpowiadają”, co zrobić w konkretnej sytuacji, jak postąpić, podjąć dane działanie, czy może go zaniechać. W aspekcie funkcjonowania rodziny tworzy to jej codzienność wyznaczoną działaniami poszczególnych jej członków, spośród których najważniejsze są działania małżonków jako osób odpowiedzialnych nie tylko za siebie, ale i za swoje dzieci.

W tym miejscu trzeba stwierdzić, że większa zgodność hierarchii wartości obydwu małżonków daje szansę na zbudowanie dobrze funkcjonującego związku. Jeśli małżonkowie wyznają podobne wartości, ich decyzje i działania są bardziej spójne i harmonijne. Związek taki ma wspólne cele, poglądy małżonków są wzajemnie akceptowane, działania zgodne i zsynchronizowane i co jest istotne, nie wymaga to ustępstw i negocjacji, gdyż zgodność uwewnętrznionych przez małżonków wartości przekłada się na zgodność poglądów i celów.

Całkowita zgodność wyznawanych systemów wartości przez małżonków jest niemożliwa. W rzeczywistym świecie spotykamy związki z mniej lub bardziej

zbliżonymi systemami wartości. Uwewnętrznione systemy wartości są mechanizmem, który pozwala nam organizować swoje rozumne życie, dokonywać ocen, zgadzać się ze stanowiskiem, osądem innych ludzi, aprobować bądź nie ich poglądy. W przypadku dużej rozbieżności w wyznawanej hierarchii wartości przez małżonków w związkach występują odmienne poglądy, różnice w ocenach, co często przeradza się w sprzeczki a czasem konflikty i kryzysy. Związek małżeński, jeśli ma spełniać swoje zadania, musi być oparty o współistnienie i współdziałanie w wyznaczaniu i realizacji celów. Zawsze więc w mniejszym lub w większym stopniu zgodne funkcjonowanie rodziny wymaga dyskusji, uzgodnień i kompromisów.

W kontekście trwałości związku małżeńskiego bardzo dużego znaczenia nabiera dobre poznanie się partnerów przed podjęciem decyzji o utworzeniu rodziny, szczególnie w aspekcie wyznawanej hierarchii wartości. Sprzyja temu długi okres narzeczeństwa, wspólne spędzanie czasu, aktywność poznawcza skierowana na przyszłego współpartnera. Znaczenie tego faktu podkreśla M. Ryś [1993, s. 12], pisząc: „stopień poznania współpartnera wpływa na poziom odpowiedzialności w podejmowaniu decyzji zawarcia związku małżeńskiego, a więc wpływa także na przyszłe losy małżeństwa i rodziny”. Małżeństwo powinno więc być zawarte po uprzednim głębokim poznaniu i siebie, i partnera, wyznawanych zasad, obyczajów, przekonań, a przede wszystkim wartości, w tym wartości religijnych. Istotnym czynnikiem jest ten sam stosunek do wiary przyszłych małżonków.

Wydawać by się mogło, że właśnie współczesne związki, w których coraz częściej partnerzy postanawiają zamieszkać ze sobą przed ślubem i stworzeniem rodziny, powinny sprzyjać dobremu poznaniu się nawzajem. Wspólne zamieszkanie stwarza wiele okazji do poznania systemu wartości współpartnera. Dlaczego więc współczesna rodzina w sytuacji konfliktu nie potrafi wypracować kompromisu i sięga po radykalne rozwiązania w postaci rozwodu? Badacze zajmujący się tym problemem upatrują przyczyn tego zjawiska w pewnych zmianach w świecie wartości funkcjonujących we współczesnym społeczeństwie.

Wojciech Świątkiewicz [2005] stwierdza: „Za specyfikę współczesnych przeobrażeń kulturowych uznaje się szybkie – niespotykane dotąd w historii ludzkości – tempo zmian oraz wielokierunkowość ich aksjologicznych odniesień i symbolicznych interpretacji (...). Wolność, równość i braterstwo uznawane jako figury symboliczne epoki modernizmu detronizują swoboda, różnorodność i tolerancja eksponowane jako wartości sterujące kierunkiem współczesnych przemian”. Wymienione przez niego zdetronizowane wartości dobrze określają tendencje zmian, którym podlega współczesne społeczeństwo. Niewątpliwie zmiany te w dużym stopniu wpływają na kształt współczesnej rodziny. Idą one w kierunku przyznawania coraz większej swobody jednostce i jej niezależności w podejmowaniu decyzji i realizacji celów życiowych.

Pogląd ten nie jest odosobniony. Podobnie sądzi Adam Minkiewicz [1995], wskazuje, że w dzisiejszym świecie następuje wyraźne przesunięcie w hierarchii

wartości, które określa mianem przebiegunowania, polegające na tym, że indywidualne pragnienia i aspiracje, dążenia materialne, pogoń za karierą i dobrobytem spychają na plan dalszy prawdziwe ludzkie potrzeby i wartości.

Wielu autorów podkreśla, że w społeczeństwie rozwija się strukturalny indywidualizm, który niesie ze sobą radykalne zmiany w postrzeganiu prawa jednostki do prywatyzacji swoich decyzji. Dotyka to również osób będących w związkach, które ze względu na odmienności w systemach wartości osób w nich pozostających muszą poszukiwać kompromisów często wymagających ustępstw którejs z stron. Jednak w sytuacji, gdy prawa jednostki stawiane są na pierwszym miejscu, coraz trudniej mówić o ważności wspólnych celów rodziny i tworzyć kompromisowe rozwiązania różnorodnych trudnych sytuacji w życiu rodziny.

Rozwój osobowy a zmiany w hierarchii wartości w aspekcie trwałości związku dwojga ludzi

Należy rozważyć również sytuacje, w których rozpada się związek, oparty w momencie powstawania na podobnym systemie wartości wyznawanych przez małżonków. Rozpad związku następuje czasem również w przypadku, kiedy osoby miały okazję dobrze się poznać. Fakt ten można tłumaczyć różnym rozwojem osobowości w sferze wyznawanych wartości. W aspekcie psychologicznym, w którym hierarchia wartości jest wyznacznikiem ludzkich działań, wyznawana hierarchia wartości nie jest konstruktem trwałym, cechuje ją zmienność. Zmiany te można rozpatrywać w aspekcie rozwoju osobistego jednostki, któremu wszyscy podlegamy. Osobowość człowieka, której elementem jest system przekonań i wartości, kształtuje się w ciągu całego życia człowieka.

Na zmiany zachodzące w systemie wartości ma wpływ wiele czynników, które można podzielić na działające w oparciu o aktywność własną jednostki oraz na czynniki wynikające ze świata zewnętrznego. Zarówno jedne jak i drugie mogą działać na stabilność i trwałość związku pozytywnie jak i negatywnie.

Pozytywne działanie zaobserwować można wtedy, gdy powodują one zbliżenie świata wartości osób przebywających w związku, co skutkuje wzmocnieniem więzi małżeńskiej. Dzieje się tak często w parach, które wspólne spędzanie czasu traktują jako pożądaną wartość. Wspólnie spędzony czas pozwala lepiej się poznać oraz powoduje, że wiele bodźców świata zewnętrznego oddziałuje jednocześnie na obydwu małżonków, przez co zmiany w ich systemach wartości powodowane przez wspólne przeżywanie różnych sytuacji są synchroniczne.

Analizując wpływ czynników zewnętrznych, można stwierdzić, że w przypadkach, kiedy małżonkowie spędzają ze sobą mało czasu, a na dodatek środowisko zewnętrzne (praca, rodzina, znajomi) różni się znacznie pod względem wyznawanych wartości, to również kierunek zmian w systemach małżonków może być różny i prowadzić do coraz to większego rozdźwięku w tym zakresie. W tym kontekście duży negatywny wpływ mogą wywierać okresy czasowej nieobecności

jednego ze współmałżonków, np. z powodu bardzo częstych w ostatnich czasach wyjazdów zagranicznych spowodowanych chęcią poprawienia warunków materialnych rodziny. Mając na uwadze fakt, że na systemy wartości wpływają również czynniki kulturowe, należy stwierdzić, że ta sytuacja może sprzyjać powstaniu rozbieżnych zmian w systemach wartości współmałżonków. W tym aspekcie duże znaczenie mogą mieć długie wyjazdy, czasem nawet kilkuletnie, gdzie zmiany w postrzeganiu wartości przez małżonka żyjącego w odmiennym środowisku społeczno-kulturowym mogą być daleko idące i diametralnie różne od zmian powstałych w systemie wartości małżonka pozostającego w kraju.

Podsumowanie

Podsumowując, należy stwierdzić, że istotnym czynnikiem przyczyniającym się do rozpadu współczesnych małżeństw, a co za tym idzie również rodzin, są różnice w systemie wartości wyznawanych przez małżonków i względnie mała stabilność wyznawanej przez nich hierarchii wartości, gdyż to właśnie hierarchia wartości wyznacza kierunki działań poszczególnych ludzi, więc również członków rodziny. Jeśli nie ma w tym względzie zgodności pomiędzy małżonkami, którzy tworzą podstawę funkcjonowania rodziny, wtedy każde z nich dąży do czego innego, realizuje własne jednostkowe cele, co w dłuższym okresie czasu może prowadzić do rozpadu rodziny.

Rodzinę jednoczą wspólne cele, zarówno te krótkoterminowe, jaki i te dalekosiężne, a one to właśnie wynikają głównie z tego, co w swoim życiu uznajemy za wartość. I tu przyczyn należy się doszukiwać w zmianach społecznych, gospodarczych i kulturowych współczesnego świata i ich dużym tempie. Tak naprawdę to właśnie świat zewnętrzny kształtuje w nas hierarchię wartości, tam znajdujemy „przedmioty” naszego pożądania. Oczywiście jest to tylko jeden z czynników wpływających na trwałość współczesnej rodziny, jednak w szybko zmieniającym się współczesnym świecie, w połączeniu z wyznawanym coraz częściej poglądem, że każdy człowiek powinien przede wszystkim realizować swoje cele i marzenia, (a te projektujemy przecież w oparciu o wyznawane przez nas wartości) może on stać się przyczyną rozpadu małżeństwa a tym samym rodziny.

Czy człowiek w takiej sytuacji nie wpada w pułapkę, którą sam na siebie zastawił? Czy realizacja jednostkowego dobra może dać człowiekowi szczęście do którego dąży? Warto w tym miejscu przytoczyć słowa J. Tischnera ukazujące sens istnienia związku dwojga ludzi w oparciu o wartości. Tischner [1999, s. 15.] pisał: „Człowiek niesie przez życie swoje aksjologiczne Ja – siebie rozumianego jako wartość. Jest tym, czym jest owa wartość. Pomimo wad i ograniczeń wydaje mu się, że jest wartością niezastąpioną, cenną i godną absolutnego uznania. Człowiek jest w swym aksjologicznym Ja absolutem dla siebie samego. Jest to jednak przedziwny absolut, ponieważ nie wystarcza samemu sobie. Z głębi serca domaga się absolutnego uznania ze strony innego”.

Streszczenie: Współczesna rodzina podlega bardzo szybkim i dotykającym wszystkich aspektów jej istnienia przeobrażeniom. Przeobrażenia osiągnęły takie natężenie, że wielu badaczy zajmujących się rodziną określa sytuację współczesnej rodziny jako sytuację kryzysową. Do zajęcia takiego stanowiska skłaniają ich niektóre istotne aspekty funkcjonowania rodziny przejawiające się małą jej trwałością. Niepokoi w tym kontekście fakt, że liczba małżeństw decydujących się na rozwód, jako na sposób rozwiązania zaistniałych problemów małżeńskich, ciągle wzrasta. Poszukując przyczyn tego zjawiska na gruncie aksjologii, należy stwierdzić, że sięgają one „głębokich” podstaw funkcjonowania rodziny, którymi są wartości funkcjonujące we współczesnym świecie, a także systemy wartości współmałżonków. „Głębokich” dlatego, że są one często mało uświadamiane, przez co „ukryte” przed człowiekiem, który nie zawsze zdaje sobie sprawę z tego, co jest podstawą jego działań i dążeń. „Głębokich” też dlatego, że mają fundamentalne znaczenie dla ludzkiego życia. W tym kontekście współżycie małżeńskie, w tym jego trwałość, jest w dużej mierze zależne od hierarchii wartości wyznawanej przez współmałżonków.

Słowa kluczowe: rodzina, małżeństwo, system wartości, przeobrażenia współczesnej rodziny, trwałość małżeństwa i rodziny, więź małżeńska.

Summary: Modern Family subordinate very fast transformations, which affects all aspects of its existence. The transformations have reached such intensity that many researchers interested in the subject of family define its situation as crisis. To this viewpoint lead them towards some important aspects of family functioning evidenced by its low stability. What is bothering in this context is the fact that the number of couples deciding on divorce, as a way to resolve ensuing problems is increasing. Searching for the causes of this phenomenon on the basis of axiology should be noted that they span to “deep” foundations functioning of the family, which are values functioning in nowadays world and also value systems of the spouses. “Deep” because they are often very little conscious on what they are “hidden” before a man who is not always aware of what is essential to its activities and aspirations. “Deep” also because they are fundamental to human life. In this context, conjugal life, including its durability, is largely dependent on the hierarchy of values preached by the spouses.

Key-words: family, marriage, the value system, the transformation of the modern family, the stability of marriage and the family, the marriage covenant.

Bibliografia

- Cudak H. (1999), *Znaczenie rodziny w rozwoju i wychowaniu małego dziecka*, Warszawa.
- Gajda J. (1997), *Wartości w życiu człowieka*, Lublin.
- Kłoska G. (2003), *Pojęcia, teorie i badania wartości w naukach społecznych*, w: Chałas K.(red.), *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*, t. 1, Lublin – Kielce.
- Kotlarska-Michalska A. (1992), *Więź rodzinna jako szczególny rodzaj więzi społecznej*, „Rocznik Socjologii Rodziny”, t. 4.
- Kwak A. (2005), *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*, Warszawa.
- Minkiewicz A. (1995), *Kryzys więzi rodzinnych i niektóre jego konsekwencje społeczne i kulturowe*, w: Hałoń E.(red.), *Rodzina – jej funkcje przystosowawcze i ochronne*, Warszawa.

- Olearczyk T. E. (2000), *Rodzina i szkoła*, „Wychowawca”, nr 3.
- Opozda D. (2001), *Integracja rodziny a wiedza o małżeństwie u dzieci*, Lublin.
- Popenoe D. (1993), *American family decline, 1960-1990: A review and appraisal*, „Journal of Marriage and the Family”, v.55, za: Kwak A. (2005), *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*, Warszawa.
- Rembowski J. (1986), *Rodzina w świetle psychologii*, Warszawa.
- Ryś M. (1993), *Psychologia małżeństwa: zarys problematyki*, Warszawa.
- Slany K. (2008), *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*, Kraków.
- Szczepański J. (1979), *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa.
- Świątkiewicz W.(2005), *Rodzina w świecie aksjologicznej wichrowatości*, Wydanie nr 2 (132) „Gazeta Uniwersytecka UŚ”, <http://gu.us.edu.pl/node/227511>, (dostęp: 13.09.2013).
- Tischner J. (1999), *Ksiądz na manowcach*, Kraków.
- Tischner J. (1982), *Myslenie według wartości*, Kraków.